

Становище

За дисертацията *„Особености и развитие в процеса на регионална интеграция в Латинска Америка и Карибския басейн (от 50-те до 90-те години на XX век)“*

Чрез предложената за защита дисертация на Александър Катранджиев латиноамериканската тематика намира още един привърженик в научната общност в България. Изборът на тема на колегата заслужава похвала, защото предполага интердисциплинарен подход, определено по-труден, но успешно изпълнен, което ясно личи в текста.

Структурно дисертацията е разделена на увод, две глави, които представят събитията хронологично, а третата – представя теоретична рамка и въз основа на нея къде се вместиат съответните организации. Следват заключение, библиография и множество приложения, които съдържат най-вече текстове на документи.

В увода колегата Катранджиев дава израз на своето виждане за регионализацията през втората половина на XX век, определя предмета и обекта на изследване, както и актуалността на темата. Заложен е сегмент „хронологически рамки на изследването“, но той по-скоро прави преглед на съдържанието, а не изяснява въпроса защо са заложили тези времеви граници. Ще позволя да препоръчам по-задълбочен историографски преглед. Акцентира се върху използваните в изследването методи.

Глава първа е озаглавена „Развитие на регионалния процес от началото на 50-те години до 70-те години на XX век“. В началото се изясняват понятията регион, регионализъм, регионализация, съвсем удачно според мен с оглед на заложените в изследването. Отражена е ролята на международните организации, създадени след Втората световна война. На регионалните процеси в Централна Америка и Карибския басейн е посветен третият параграф, като тяхната икономическа основа е ясно подчертана. Първа е създадена Организацията на Централно американските държави. Отделено е внимание на това как са конституирани ръководните органи, техните функции и правомощия. развитието и е проследно чрез създаването на Централноамериканския общ пазар, пръв в тази географска зона. Анализирани са постиженията на организацията, както и причините за нейния провал, а именно войната между Салвадор и Хондурас. Следващата структура е Западно индийската федерация, като нейното създаване е инспирирано от Великобритания, като опит бившата

метрополия да запази позициите си. Тя има кратък живот, а като причина за неуспеха е откритоено „на тази географска ширина се сблъскват интересите на силните икономически държави“. Присъствието на външни фактори се явява проблем за самото съществуване на регионалните обединения в Латинска Америка, както и политиките на отделните държави и тяхното неравномерно развитие. В същата зона се създава нова организация – Карибска асоциация за свободна търговия, която се развива по-успешно от своите предшественички. Четвъртият параграф разглежда регионалните организации в Южна Америка. Латиноамериканската федерация за свободна търговия се явява наследник на ОАД, а основателките са държавите от Южния конус. По-късно организацията се разширява с още четири държави. Според Договора от Монтевидео „Целта на организацията е страните от Латинска Америка да променят мястото си в света като износителки на стоки от първа необходимост като банани и кафе, и суровини като петрол, калай и мед към развитите страни. Вместо това трябва да насочат усилията си „към вътрешния пазар, към развитие на леката промишленост, ... на индустрията“. Т.е. изведено е желанието на тези държави да извършат коренна трансформация в икономиките си и да намерят нови позиции в международната търговия. Открити са двете основни тенденции за развитието на организацията, които донякъде се намират в противоборство помежду си. Проследени са и етапите в развитието на организацията, както и проблемите, постиженията и неуспехите. Следващата организация е Андската група. Наблюдава се сходство в целите и с тези на предходните. Излизането на Чили е по политически причини. Специално място е отделено на външните и вътрешните фактори за процеса на интеграция в региона и в тази връзка се разглежда и политиката на САЩ към конкретни държави – Гватемала, Уругвай, Никарагуа. Това са отделни случаи, подходящо подбрани от дисертанта, които дават общата картина за отношението и практиките на Вашингтон към региона. Военните конфликти в Централна Америка се явяват „вътрешната спирачка“ на процеса на интеграция в края на 60-те и началото на 70-те години. Главата завършва с анализ на постигнатото до момента и причините за бавността на процесите.

Следващият основен компонент в структурата на дисертацията е „Особености и характерни черти на регионалния процес в периода от 70-те до 1995 г.“. На първо място са открити промените в отношението на отделните държави към процеса; „новите организации са от отворен тип“ – това е Основната промяна. Ал. Катранджиев търси връзката между политиката на МВФ и процеса на интеграция. Отново са показани

отделни казуси – Ямайка, Венецуела и Аржентина, но не става ясно защо са подбрани точно те. През 60-те години важен икономически фактор се явяват ТНК и параграф две отразява тяхното влияние върху процеса. Регионализацията в началото на 70-те е следващият логичен от хронологическа гледна точка етап, който обхваща две организации: Карибската общност (КАРИКОМ) и Латиноамериканската асоциация за интеграция (ЛАИ). Целта на усилията е да се стопира влиянието на СССР в региона, което води до установяването на военните диктатури от началото на 70-те години в Чили, Аржентина, Уругвай и Парагвай. В тази връзка първата спомената държава Бразилия не намира място в този списък, но тя е представена като *„една от държавите, които определят динамиката на регионализма в Латинска Америка“*. Описана е политическата ситуация в страната, която е допринесла за икономическата стабилизация, но в условията на липса на демокрация и влошена социална ситуация. В същата схема са разгледани политическите и икономическите събития в Чили и Аржентина през 70-те и 80-те години. Общото между тях е прилагането на неолибералния модел, който показва някои предимства, но на висока социална цена и външно задлъжняване. Страните в зоната на интеграция обаче не успяват да изпълнят заложените цели, т.е. организацията е поредният неуспех. От тази перспектива следващата организация МЕРКОСУР аргументирано е определена като успешна организация, защото до голяма степен изпълнява заложените цели. Следващият параграф разглежда отношенията между Латинска Америка и Европа или по-точно ЕИО. То е направено в плоскостта сътрудничество, но дали има и имитация на Европа от страна на Латинска Америка? Този въпрос би следвало да намери място в изложението. Тук ще отправя и една критика към колегата – би било подходящо да се отразят отношенията между „Родината майка“, т.е. Испания и бившите колонии, още повече, че в края на разглеждания период се създава Иберо-американската общност на нациите. Вашингтонският консенсус, считан за основополагащ, реално е поредното налагане на волята на САЩ в регионалния процес.

Трета глава е посветена на теоретичните подходи към регионалната интеграция в Латинска Америка, като се отделя внимание на типовете регионализъм. Т. нар. „затворени“ организации са на практика първи по изграждане в хронологичен ред като най-видната от тях е Андската група. По-късно се преминава към „Отворения тип регионализъм“, т.е. регионалните организации, оформили се през 80-те години. Като такава се откроява МЕКРОСУР. Обърнато е внимание и на т.нар. „стратегически

регионализъм“, в разбирането за който се вмести NAFTA и най-вече обвързаността на Мексико с нея, заемащо особено място в организацията, заради ограниченията (свободно движение на хора). Другата държава, поставена в неравностойно положение, е Чили. Параграф 3.3. акцентира на икономическите и интеграционните теории, разделени на две – интеграционни и политико-икономически и философски теории. Функционалистите и институционалистите представляват основните направления, а колегата умело представя разликите между тях. Кейнсианството и неолиберализмът са двете теории, които *„оказват огромно влияние в световен мащаб“*. Всъщност те могат да се разгледат като оксиморонни по своето съдържание; приложението на неолиберализма намира място в текста, но кога и къде се следва кейнсианството в Латинска Америка? Такива примери липсват. Финално е отделено място на регионалната интеграция в условията на глобалния ред, напълно подходящо.

В заключението са проследени успешните и неуспешните ходове в рамките на интеграционните процеси, аналитично представя причините за *„провалените“* организации. Малко по-ползотворни се оказват подрегионалните блокове, но като цяло аз съм напълно съгласна с представения финален извод, а именно, че: *„Регионалният процес се характеризира с незадоволителни резултати и не води до желаната икономическа интеграция и напредък. Причините да не се осъществи докрай процесът на интеграция в разглеждания период се коренят във взаимодействието, което оказва съчетанието на вътрешни и външни фактори“*.

Дисертацията е изградена на богата документална база и не малък брой историографски съчинения. Колегата показва обективност в анализа на изложените факти. Едно от големите достойства на дисертацията е предлагане на теоретичния модел и после вметването на конкретиката в него в глава трета. От друга страна, би било подходящо да проследи влиянието на ЕИО в структурно и организационно отношение върху процесите в Латинска Америка. Ще препоръчам на колегата да прецизира научно-справочния апарат.

В заключение бих искала да препоръчам убедено на Уважаемото научно жури да постави на колегата Ал. Катранджиев образователната и научна степен *„доктор“*.

18 .04. 2017 г.

доц. Д-р Гергана Алексиева